

STRUCTURA LOGICO-JURIDICĂ A NORMELOR PENALE ȘI ÎNCADRAREA INFRACTIUNILOR

THE LOGICAL-LEGAL STRUCTURE OF THE CRIMINAL RULES AND THE CLASSIFICATION OF CRIMES

DOI: 10.5281/zenodo.10438649

UDC: 340:343(478)

Radion COJOCARU

Universitatea de Stat „Bogdan-Petriceicu Hașdeu” din Cahul,
Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați, România
e-mail: radioncojocaruu@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-3809-7392

Iurie LARII

Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova
e-mail: iulari72@gmail.com
ORCID: 0000-0003-4277-535X

Summary: *The research field of this study is formed by a specific reference element of criminal law, represented by the issue of the legal classification of crimes, defined as a logical-legal process that reflects a mental activity through which the interpreter of the criminal law places a prejudicial act in the pattern of the criminal law. The legal classification of the crime is a mandatory premise for the application of the criminal law by the court, thus conditioning in the most direct way the quality of the judicial act in the field of criminal law. For these reasons, the classification of crimes must express the requirements arising from the principle of criminal legality, so that the transposition into life of the criminal law is perfectly suitable and dimensioned to the will of the legislator.*

It is inescapable that at the basis of the correct legal classification of crimes lies the exegetical knowledge of criminal law, knowledge that must be based, first of all, on the study of the objective and subjective signs through which the legislator formulates the legal content of the crimes. Starting from these reasons, we considered it appropriate to approach how the signs of the content of the crime can be deciphered in the process of legal framing by taking into account the legislative techniques and particularities through which their description takes place within the criminal law. Therefore, the immediate objective pursued by us in carrying out this study is to provide the interpreter of the criminal law with some cognitive conceptual benchmarks, and the mediated one - to facilitate the process of legal framing of the crime in the practical activity of realizing the criminal law.

Keywords: *legality, criminal offence, penal norm, hypothesis, provision, penalty, legal framework, objective signs, subjective signs, etc.*

Rezumat: *Domeniul de cercetare al acestui studiu îl formează un element specific de referință al dreptului penal, reprezentat de problematica încadrării juridice a infracțiunilor, definită ca fiind un proces logico-juridic ce reflectă o activitate mintală prin care interpretul legii penale amplasează o faptă prejudiciabilă în tiparul legii penale. Încadrarea juridică a infracțiunii este o premisă obligatorie de aplicare a legii penale de către instanța de judecată, condiționând astfel în modul cel mai direct calitatea actului de justiție în materie de drept penal. Din atare considerente, încadrarea infracțiunilor trebuie să exprime exigențele care decurg din principiul legalității penale, astfel încât transpunerea în viața a legii penale să fie perfect potrivită și dimensionată la voința legiuitorului.*

Este ineluctabil că la baza încadrării juridice corecte a infracțiunilor stă cunoașterea exegetică a dreptului penal, cunoaștere care trebuie să se bazeze, în primul rând, pe studiul semnelor obiective și subiective prin care legiuitorul formulează conținutul juridic al infracțiunilor. Plecând de la aceste rațiuni, am considerat ca fiind oportună abordarea modului în care semnele conținutului infracțiunii pot fi descifrate în procesul încadrării juridice prin luarea în considerare a tehnicilor și particularităților legislative prin care are loc descrierea lor în interiorul norme penale. Prin urmare, obiectivul imediat urmărit de către noi la realizarea acestui studiu este furniza interpretului legii penale a unor repere conceptuale cognitive, iar cel mediat – facilitarea procesului încadrării juridice a infracțiunii în activitatea practică de realizare a dreptului penal.

Cuvinte-cheie: *legalitate, infracțiune, normă penală, ipoteză, dispoziție, sancțiune, încadrarea juridică, semne obiective, semne subiective etc.*

Introducere

Problema încadrării juridice a infracțiunilor este o problemă destul de veche, având în vedere că romanii o exprimau prin cerințele *summum ius, summa injuria*, adică aplicarea mecanică a legilor ar denatura dreptul ducând la cele mai absurde consecințe. La aplicarea legii penale, ca și la aplicarea oricărei legi trebuie să se țină seama de scopul și rațiunea respectivei legi.

Încadrarea juridică a infracțiunilor presupune determinarea și constatarea juridică a corespunderii exacte între semnele faptei prejudiciabile săvârșite și semnele unei componente concrete de infracțiune prevăzute de norma penală. În cadrul acestui proces este obligatorie raportarea semnelor faptei prejudiciabile săvârșite (situație faptică) la semnele unei componente de infracțiune descrise în normele Părții speciale a C.pen. (situație juridică). Potrivit 52 alin. (2) C.pen. al R. Moldova: „Componenta infracțiunii reprezintă baza juridică pentru calificarea infracțiunii potrivit unui articol concret din prezentul cod” (Cod penal al RM, 2002). Din această normă definitivă reiese că semnele componente de infracțiune pot fi descrise doar în normele juridico-penale. În acest sens pot fi invocate și prevederile art.1 alin.(2) C.pen.: „Codul penal este actul legislativ care cuprinde norme de drept ce stabilesc principiile și dispozițiile generale și speciale ale dreptului penal, determină faptele ce constituie infracțiuni și prevede

pedepsele ce se aplică infractorilor” (Cod penal al RM, 2002).

Importanța legii penale pentru încadrarea juridică a infracțiunilor derivă din faptul că doar acest act legislativ poate consacra și descrie semnele componenței de infracțiune. Un alt act legislativ, oricare ar fi importanța și puterea juridică nu poate descrie aceste semne. Acest lucru derivă cu prisosință din prevederile art.1 alin.(1) C.pen., potrivit căruia: „Prezentul cod este unica lege penală a R. Moldova” (Cod penal al RM, 2002).

La încadrarea juridică a infracțiunilor urmează a fi luat în considerație caracterul general al legii penale. După cum se menționează în literatura de specialitate, conduită generală tipică prevăzută de legea penală se va aplica în condițiile prescrie unor cazuri nelimitate atâta timp cât legea penală este în vigoare (Borodac A., Gherman M., 2006, p. 36). Legea penală mai are și un caracter impersonal, care decurge din faptul că aceasta nu se referă numai la o anumită persoană, ci la fiecare individ care se află în situația descrisă de ea. Caracterul impersonal al legii penale nu înseamnă că fiecare normă juridică penală se referă întotdeauna la toată populația (Borodac A., Gherman M., 2006, p. 36).

Semnele componenței de infracțiune pot fi descrise atât în normele din Partea generală a Codului penal, cât și în normele din Partea specială. Astfel, semnele obiective și subiective care particularizează o componență concretă de infracțiune sunt descrise în normele din Partea specială a Codului penal, iar semnele cu caracter general, care sunt valabile pentru toate componențele de infracțiuni, sunt descrise în unele norme definitorii prevăzute în Partea generală. Prin urmare, pentru încadrarea juridică a infracțiunilor este deosebit de importantă cunoașterea elementele structurale ale normei penale (ipoteză, dispoziție și sancțiune) și relevanța pe care aceste elemente le au pentru descriere semnelor componenței de infracțiune.

Metodologie.

La baza elaborării prezentului studiu au fost utilizate un cumul de metode de cercetare proprii științelor juridice: *metoda analizei logice*, axată pe ideea utilizării raționamentelor logice, metodă ce a permis argumentarea juridică a opiniilor, tezelor și constatărilor făcute, inclusiv și a interpretărilor legale a sediilor normative; *metoda analizei critice*, metodă care a permis sintetizarea și examinarea, inclusiv critică a opiniilor din doctrina de specialitate; *metoda clasificării*: prin punerea în valoare a unor criterii în baza cărora au fost identificate diferite entități juridice aferente subiectului cercetat etc.

Rezultate și discuții.

Elemente structurale ale normelor juridico-penale. Încadrarea juridică a infracțiunilor este o activitate prin care se urmărește evaluarea și constatarea unei

identității exacte între semnele faptei prejudiciabile săvârșite și semnele unei componente concrete de infracțiune. Pentru realizarea acestei activități este deosebit de important de a cunoaște elementele normei penale care descriu semnele componente de infracțiune.

În doctrina dreptului penal nu există o viziune unanimă referitoare la structura internă a elementelor normei juridico-penale. Într-o primă opinie se consideră că norma juridică penală specială conține doar ipoteza (descriind fapta ce constituie infracțiune), dispoziția, adică comanda legii, urmând a fi dedusă din conținutul ipotezei (a ilicitului penal) (Dongoroz V., 1939, p. 16). Potrivit unui alt punct de vedere, exprimat îndeosebi de autorul român C. Bulai, norma penală specială cuprinde două elemente și anume dispoziția și sancțiunea: dispoziția constă din interzicerea unei anumite acțiuni sau omisiuni, iar sancțiunea constă din pedeapsa ce urmează a fi aplicată în cazul nerespectării dispoziției (Bulai C., 1997, p. 78).

I. Oancea tratează separat structura internă normelor penale generale de structura internă a normelor penale speciale. Potrivit autorului în structura normei penale generale se evidențiază în mod deosebit un element al oricărei norme juridice, anume dispoziția prin care se înscriu reguli de conduită cu caracter juridic în materie de răspundere penală. Fiecare normă penală generală cuprinde câte o dispoziție prin care se reglementează câte un aspect al răspunderii penale pentru săvârșirea de infracțiuni; unele dispoziții se referă la infracțiune, unele la pedepse, altele la persoanele care răspund și așa mai departe. Cu alte cuvinte, normele penale generale cuprind dispoziții prin care se exprimă reguli principale privind nașterea, modificarea și stingerea răspunderii penale (Oancea I., 1994, p. 46).

În legătură cu normele speciale același autor concluzionează că acestea, ca și orice alte norme juridice, au trei elemente: ipoteză, dispoziție și sancțiune. Ipoteza constă dintr-o anumită situație de fapt, anume săvârșirea unei infracțiuni; dispoziția este conduita pe care trebuie să o aibă părțile, participanții în cazul realizării situației de fapt indicate în ipoteză, adică în cazul săvârșirii unei infracțiuni; sancțiunea cuprinde elementul de constrângere, care se aplică în caz de nerespectare a dispoziției din normă, în caz de nerespectare a dreptului și a obligației din dispoziție, adică a dreptului de a aplica o pedeapsă și a obligației de a suporta o pedeapsă (Oancea I., 1994, p. 46-47).

Într-o altă abordare autorilor N. Durmanov și B. Kurinov norma juridico-penală are o structură logico-juridică trihotomică: ipoteza, dispoziție și sancțiune. Rolul ipotezei pentru dispoziția și sancțiunea din articolele Părții speciale ale normei penale îl îndeplinesc toate articolele Părții generale a Codului penal (Дурманов Н.Д., 1967, p. 112-122; Куринов Б.А., 1984, p. 32-36).

În această accepțiune promovată și de către autorul A. Borodac, ipoteza este descrisă în articolele din Partea generală a C.pen., iar dispoziția și sancțiunea

în articolele din Partea specială (Borodac A., 2006, p. 77).

Opinia potrivit căreia rolul de ipoteză îl dețin majoritatea normelor Părții generale a Codului penal este susținută de majoritatea autorilor autohtoni. Se consideră că structura normei penale speciale cuprinde elemente necesare din care rezultă conduita impusă participanților (dispoziție) și sancțiunea care intervine ca element de constrângere în caz de nerespectare a dispoziției înscrise din normă (Botnaru S., Șavga A., 2004, p. 55).

Ipoteza normei penale și încadrarea juridică a infracțiunilor

Ipoteza, consacrată în articolele din Partea generală a C.pen, conține descrierea unor semne cu caracter general a componentelor de infracțiune. Aceste semne au un caracter de largă aplicare, deoarece sunt valabile și caracterizează toate infracțiunile incriminate în Partea specială a C.pen. Din categoria acestor semne fac parte semnele generale ale subiectului infracțiunii: vârsta răspunderii penale [art.21 alin.(1) și (2) C.pen.], responsabilitatea penală [art.22 C.pen.] și semnele ce caracterizează persoana juridică ca infracțiunii [art.21 alin.(3) și (4) C.pen.].

Normele sus-menționate au un caracter determinativ și respectiv, la ele nu se face referire la încadrarea juridică a infracțiunilor, întrucât nu descriu conduite infracțiunile sau forme atipice ale respectivelor conduite. Aceste norme descriu semne cu caracter general, de largă aplicațiune, care pot fi raportate la toate conduitele criminale (infracțiunile) descrise de legea penală. Normele în cauză însă, vor fi utilizate în mod obligatoriu la interpretarea semnelor generale ale componentei de infracțiune și la eventuala argumentare a soluției de încadrare a infracțiunii în baza unei norme incriminatorii din Partea specială a C.pen.

În mod excepțional, în baza normelor determinative pot fi stabilite și semne specifice ale componentelor de infracțiune, adică semnele ce particularizează anumite componente de infracțiuni. De exemplu, semnul formulat prin expresia „...cu diminuarea discernământului...” utilizat la descrierea infracțiunii de pruncucidere, incriminată la art. 147 C.pen. al R. Moldova, poate fi interpretat prin intermediul normei generale prevăzute la art. 23¹ C.pen., la care este definită noțiunea de responsabilitate redusă. Potrivit textului de lege: „Persoana care a săvârșit o infracțiune ca urmare a unei tulburări psihice, constatată prin expertiza medicală efectuată în modul stabilit, din cauza căreia nu-și putea da seama pe deplin de caracterul și legalitatea faptelor sale sau nu le putea dirija pe deplin este pasibilă de responsabilitate penală redusă” (Cod penal al RM, 2002).

În unele cazuri, ipoteza descrisă prin norme determinative din Partea generală a C.pen. poate stabili semne ce caracterizează forme atipice ale activităților infracționale, cum ar fi: pregătirea de infracțiune (art.26 C.pen.), tentativa de infracțiune (art.27 C.pen.), activitatea participanților infracțiunii [42 alin.(3), (4) și (5) C.pen.]. Aceste norme juridice determinative, spre deosebire de normele ce au fost caracterizate *supra*, vor fi invocate obligatoriu la încadrarea

infracțiunilor, la care atribuim infracțiunea săvârșită sub forma pregătirii ori a tentativei de infracțiune și infracțiunea săvârșită în participație. Normele susmenționate nu pot fi invocate de sine stătător la încadrarea juridică a infracțiunilor, ci doar în coroborare cu normele din Partea specială a C.pen. la care este descrisă infracțiunea efectiv săvârșită prin forme atipice.

Normele generale în care sunt descrise formele atipice ale activității infracționale mai poartă denumirea de „norme de extindere ale incriminării”, întrucât extind limitele de aplicare a normelor din Partea specială la situațiile pe care acestea din urmă nu le prevăd. Spre exemplu, norma incriminatoare de la art. 145 C.pen. prevede infracțiunea de omor. Această norma nu descrie și formele atipice ale infracțiunii, adică situațiile de săvârșire a omorului la etapa pregătirii, tentativei de infracțiune, precum și situațiile de participare la comiterea omorului a organizatorului, instigatorului sau a complicelui. În baza normelor de extindere a incriminării prevăzute de art.26, 27, 42 alin.(3)-(5) C.pen., norma referitoare la omor, adică art. 145 C.pen., poate fi extinsă și la aceste forme atipice de comitere a omorului. Prin urmare, la încadrarea juridică a formelor atipice este obligatoriu ca pe lângă norma din Partea specială a C.pen. să fie invocată și norma de extindere a incriminării. De fapt, această regulă de încadrare juridică are și o consacrare expresă, fiind prevăzută la art. 25 alin. (3) C.pen., potrivit căruia: „Răspunderea pentru pregătirea de infracțiune și pentru tentativă de infracțiune se stabilește, conform articolului corespunzător din Partea specială a prezentului cod, ca și pentru infracțiunea consumată, cu trimitere la art.26 și 27, respectându-se prevederile art.81”. De exemplu, atunci când se comite o pregătire sau o tentativă de omor, încadrarea juridică se va face în baza normei din Partea specială a C.pen. în coroborare cu normele de extindere a incriminării (art. 26 sau 27, 145 C.pen.).

Dispoziția normei penale și încadrarea juridică a infracțiunilor.

Dispoziția este acea parte a normei, care interzice sau prescrie un comportament pentru persoanele care se află în condițiile prevăzute de ipoteză. Prin intermediul dispozițiilor consacrate în articolele din Partea specială a C.pen., legiuitorul descrie conduitele infracționale, prin semne obiective și subiective, care sunt suficiente și esențiale pentru identificarea unei componente concrete de infracțiune. Prin semnele prevăzute în dispozițiile normelor din Partea specială a C.pen. sunt particularizate componentele concrete de infracțiune. Anume în această parte a normei sunt formulate semnele specifice ale componentelor de infracțiune ce le particularizează în raport cu altele.

Prin urmare, cele mai multe semne obiective și subiective ale componentelor de infracțiune sunt descrise anume în dispozițiile din normele Părții specială a legislației penale. Dispoziția conține descrierea următoarelor categorii de semne ale componentelor de infracțiune:

→ semnele obiectul juridic al infracțiunii (obiectul de grup și obiectul

special, care eventual poate fi principal, secundar sau facultativ), semnele obiectului material al infracțiunii și semnele victimei infracțiunii;

- semnele laturii obiective a infracțiunii (elementul material, adică acțiunea sau inacțiunea prejudiciabilă, urmarea prejudiciabilă, legătura de cauzalitate, timpul, locul, mijloacele, metodele și împrejurările de comitere a infracțiunii);
- semnele laturii subiective a infracțiunii (vinovăția, motivul, scopul și starea emoțională);
- semnele subiectului special al infracțiunii.

Majoritatea semnelor descrise în dispoziția articolului din Partea specială a C.pen. își au o consacrare expresă, în sensul că sunt prevăzute *ad litteram* în dispoziția normei incriminatorie. De exemplu, „timpul” de comitere a infracțiunii de pruncucidere (în timpul nașterii sau imediat după naștere) este prevăzut în mod expres în dispoziția textului incriminator de la art. 147 C.pen.

Sunt semne ale componenței de infracțiune care nu-și au o formulare expresă, fiind consacrate implicit dispoziția normei incriminatorii. În acest caz ele v-or fi deduse din formularea normei, prin aplicarea diferitor procedee de interpretare a acesteia. De exemplu, acțiunea sau inacțiunea de ucidere poate fi dedusă din termenul de „omor” utilizat de către legiuitor ca *verbum regens* la descrierea faptei. „Scopul cupidant” ca semn obligatoriu de factură subiectivă a infracțiunii de furt, nu este prevăzut expres în dispoziția art. 186 C.pen., ci rezultă din interpretarea termenului de „sustragere”.

În același timp dispoziția nomei penale speciale joacă un rol delimitativ important în sensul că prin intermediul ei conținutul unei infracțiuni poate fi delimitată de conținutul altei infracțiuni, atunci când la încadrarea juridică se pune problema delimitativă. De exemplu, traficul de copii (art.206 C.pen.) se delimitează de infracțiunea trafic de ființe (art.165 C.pen.) prin natura semnele constitutive obiective și subiective descrise în dispozițiile normelor incriminatorii.

La descrierea infracțiunilor în legea penală legiuitorul utilizează cinci tipuri de dispoziții: simplă, descriptivă, de blanchetă, de trimitere și combinată.

Dispoziția simplă este cea dispoziție care descrie fapta infracțională printr-un termen sau expresie unanim acceptată, a cărei percepție implică „simpla referire la experiența sensibilă a fiecărei persoane”. Semnele obiectivele și subiective ale acestor componente de infracțiune derivă din semnificația termenului sau a expresiei utilizate de către legiuitor la descrierea faptei.

În cazul componentelor de infracțiune descrise prin intermediul dispozițiilor simple se va utiliza cu prioritate metoda gramaticală de interpretare, axată pe ideea descifrării semnificației semantice a termenului sau a expresiei prin care se desemnează fapta infracțională. De exemplu, *verbum regens* de „omor”,

prevăzut la art.145 alin.(1) C.pen. din punct de vedere semantic comprimă în sine trei semne obligatorii pe care le încorporează latura obiectivă a infracțiunii: elementul material (acțiunea sau inacțiunea), urmarea prejudiciabilă și legătura de cauzalitate. La baza acestei percepții stă însușirea obiectivă a termenului de „omor” de a comprima în el descrierea elementului material (acțiunea sau inacțiunea susceptibilă de a provoca moartea victimei), urmarea prejudiciabilă (moartea victimei) și legătura de cauzalitate dintre acțiunea sau inacțiunea de suprimare a vieții și urmarea prejudiciabilă survenită.

Alături de metoda gramaticală, pentru interpretarea dispozițiilor simple pot fi utilizate și alte metode, precum ar fi metoda sistematică. De exemplu, infracțiunea de răpire a unei persoane (art. 164 C.pen.) este descrisă prin *verbum regens* de „răpire”, fără ca legea penală să facă anumite clarificări de concept care ar explica semnificația acestuia. Pentru tălmăcirea înțelesului acțiunii de răpire, prioritar se va afla semnificația semantică a termenului, care potrivit DEX-ului semnifică „luarea unei ființe din locul unde se află și ducerea ei în altă parte”. Complementar se va utiliza și metoda sistematică de interpretare a legii penale prin care se va ține seama prevederile art. 166 C.pen., la care se prevede răspunderea penală pentru privațiunea ilegală de liberate, infracțiune ce constă în: „Privațiunea ilegală de libertate a unei persoane, dacă acțiunea nu este legată cu răpirea acesteia” (Cod penal al RM, 2002). Prin aplicarea acestor două metode de interpretare se poate deduce că acțiunea de răpirea a unei presupune „luarea persoanei din locul de ședere, urmată de strămutarea ei într-un alt loc, cu deținerea sau sechestrarea ei ilegală în locul în care a fost strămutată”.

Numărul dispozițiilor simple este relativ redus în Partea specială a C.pen., întrucât pe de o parte, folosirea frecventă a acestora ar declanșa o interpretare abuzivă a normelor penale de către autorități, iar pe de altă parte, aceste dispoziții nu asigură de fiecare dată cerințele de claritate și previzibilitate ale legii penale.

Este *descriptivă* cea dispoziție prin care legiuitorul descrie semnele generalizatorii ale unei componente de infracțiune. Majoritatea dispozițiilor prevăzute în Partea specială a C.pen. au un caracter descriptiv. În primul rând, prin utilizarea dispozițiilor descriptive pot fi asigurate condițiile de accesibilitate, claritate și previzibilitate ale legii penale. În cel de al doilea rând, prin descrierea infracțiunilor se asigură respectarea principiului legalității incriminării, inclusiv a obligației legiuitorului de a exercita efectiv și eficient funcția incriminării. Sub aspectul tehnicii legislative dispozițiile descriptive trebuie să asigure elaborarea de către legiuitor a unor texte simple și clare, care ar conține formulări de o cât mai mare transparență și accesibilitate publică. Anume dispozițiile descriptive au aptitudinea de a evita arbitrariul judiciar, care în justiția penală a Republicii Moldova este favorizat de interpretările vagi și imprecise ale legii penale.

O dispoziție descriptivă, de exemplu, este cea referitoare la infracțiunea de tratament inuman sau tratament degradant (art. 166¹ C.pen.), infracțiune ce constă

în: „Cauzarea intenționată a unei dureri sau a suferinței fizice ori psihice, care reprezintă tratament inuman ori degradant, de către o persoană publică sau de către o persoană care, de facto, exercită atribuțiile unei autorități publice, sau de către orice altă persoană care acționează cu titlu oficial sau cu consimțământul expres ori tacit al unei asemenea persoane” (Cod penal al RM, 2002). Din textul de lege se poate observa că legiuitorul descrie, chiar în textul incriminator semnele referitoare la latura obiectivă (durere fizică sau psihică), latura subiectivă (intenție) și semnele privind subiectul special al infracțiunii (persoană publică sau de către o persoană care, de facto, exercită atribuțiile unei autorități publice, sau de către orice altă persoană care acționează cu titlu oficial sau cu consimțământul expres ori tacit al unei asemenea persoane).

Prin dispozițiile descriptive nu se urmărește descrierea tuturor semnelor componente de infracțiune, ci doar a celor semne generalizatorii care ar fi suficiente pentru constatarea unei infracțiuni. Celelalte semne componente care nu sunt descrie în textul de lege, pot deriva din implicit din textul de lege. De exemplu, acțiunea de sustragere, implică existența obligatorie unui scop acaparator în cazul infracțiunii de jaf (art. 187 C.pen.). Prin urmare, dispozițiile descriptive, ca și cele simple urmează a fi supuse unui proces de interpretare în scopul tălmăcirii și descifrării voinței legiuitorului.

Dispoziția de blanchetă este acea dispoziția care la descrierea semnelor componente de infracțiune se completează prin alte acte normative decât C.pen.: legi, hotărâri ale Guvernului, regulamente, instrucțiuni etc. Dispoziția de blanchetă se consideră întregită cu semne preluate din norme prevăzute în alte acte normative la care se face trimitere prin norma de incriminare a legii penale.

Acest tip de dispoziție se folosește frecvent la descrierea infracțiunilor săvârșite în domeniul special al activității umane. De exemplu, la art. 213 C.pen. se prevede răspunderea penală pentru *încălcarea din neglijență a regulilor și metodelor de acordare a asistenței medicale*. Este imposibil ca legiuitorul să prevadă în conținutul normei incriminatorii regulile și metodele obligatorii de respectat de către lucrătorii medicali la acordarea serviciilor medicale. În primul rând, norma art. 213 C.pen. face referire la legi extrapenale în care sunt prevăzute principiile și regulile generale de acordare a asistenței medicale: Legea ocrotirii sănătății din 28.03.1995, Legea cu privire la drepturile și responsabilitățile pacientului din 27.10.2005, Legea cu privire la exercitarea profesiei de medic din 27.10.2005 etc. În același timp, regulile și metodele de acordare a asistenței medicale sunt specificate într-un șir de acte normative elaborate de către Ministerul Sănătății, în baza cărora instituțiile medicale și secțiile din cadrul acestora își desfășoară activitatea. În acest sens, pot fi exemplificate: Ordinul Ministerului Sănătății din 30.12.2010 cu privire la implementarea în practica medicală a standardelor medicale de diagnostic și tratament; Ordinul Ministerului Sănătății din 30.12.2009 cu privire la aprobarea Standardelor sistemului de

calitate în activitatea instituțiilor ce participă la producerea produselor sangvine; Ordinul Ministerului Sănătății cu privire la îmbunătățirea calității tratamentului de reabilitare a copiilor din 31.12.2007; Ordinul privind aprobarea Standardelor pentru efectuarea întreruperii sarcinilor în condiții de siguranță din 14.06.2011 etc. În afară de acesta, în funcție de tratamentul aplicabil la tratarea diferitor maladii, regulile și metodele de acordare a asistenței medicale sunt particularizate în: protocoalele clinice naționale aprobate de Ministerul Sănătății, protocoale clinice instituționale, protocoale clinice ale locului de lucru, regulamentele instituțiilor medicale care prescriu metode, tehnici și proceduri aplicabile.

De regulă, prin dispozițiile de blanchetă se face trimitere la prevederile altor acte normative pentru a descrie acțiunile sau inacțiunile prin care poate fi realizat elementul material al infracțiunii. În acest sens pot fi exemplificate următoarele infracțiuni: încălcarea regulilor de protecție a muncii (art. 183 C.pen.); încălcarea din neglijență a regulilor și metodelor de acordare a asistenței medicale (art. 213 C.pen.); răspândirea bolilor epidemic (art. 215 C.pen.); încălcarea cerințelor securității ecologice (art. 223 C.pen.); încălcarea regulilor de circulație a substanțelor, materialelor și deșeurilor radioactive, bacteriologice sau toxice (art. 224 C.pen.); încălcarea cerințelor de protecție a subsolului (art. 228 C.pen.); încălcarea regulilor de zbor (art. 262 C.pen.); încălcarea regulilor de securitate a circulației sau de exploatare a transportului feroviar, naval sau aerian (art. 263 C.pen.); încălcarea regulilor de securitate a circulației sau de exploatare a mijloacelor de transport de către persoana care conduce mijlocul de transport (art. 264 C.pen.) etc.

Prin dispozițiile de blanchetă pot fi descrise și alte semne ale componenței de infracțiune, cum ar fi „obiectul material”: cardurile bancare sau alte mijloace de plată la infracțiunea prevăzută de art. 237 C.pen. (fabricarea sau punerea în circulație a cardurilor sau a altor instrumente de plată false); veniturile ilicite în cazul infracțiunii prevăzute la art. 243 C.pen. (spălarea banilor) etc.

La încadrarea juridică a infracțiunilor descrise prin dispoziții de blanchetă în documentele procesuale întocmite de către ofițerul de urmărire penală, procuror și judecător se va indica în mod obligatoriu *articolul, eventual punctul, alineatul, litera din actul normativ la care face trimitere norma incriminatoare*. De asemenea, la încadrarea juridică se va ține cont de regula potrivit căreia conținutul dispozițiilor de blanchetă sunt dependente de reglementările ce se conțin în actele normative la care se face trimitere. Prin urmare, orice modificare a acestor reglementări influențează rezultatul încadrării juridice a infracțiunilor.

Dispoziția de trimitere este acea dispoziție prin care legiuitorul la descrierea unor semne ale componenței de infracțiune face trimitere la alte norme prevăzute în legislația penală. Norma la care face trimitere dispoziția se numește norme de referire. Aplicarea normei incriminatoare descrisă printr-un astfel de dispoziție este dependentă de conținutul norme penale de referire care poate fi

prevăzută fie în Partea generală, fie în Partea specială a C.pen. Dispozițiile de trimitere sunt dispoziții incomplete, însă spre deosebire de cele de blanchetă, se completează prin prevederi prevăzute în normele penale de referire și nu prin norme juridice extrapenale.

Majoritatea normelor prevăzute în Capitolul XIII din Partea generală, intitulat *Înțelesul unor termeni sau expresii în prezentul Cod*, sunt norme de referire care completează sau interpretează dispoziții de trimitere prevăzute în Partea specială a C.pen. De exemplu, pentru descifrarea noțiunii de „mercenar”, prevăzută ca subiect special al infracțiunii de „activitate a mercenarilor”, norma incriminatoare de la art. 141 C.pen. face trimitere la art. 130 C.pen., la care este descrisă această noțiune.

Prin normele de referire descrise în Capitolul XIII din Partea generală pot fi descrise diferite semne ale componenței de infracțiunii. Acestea se pot referiri la:

- subiectul infracțiunii, de exemplu noțiunea de „persoană cu funcție de răspundere”, „persoană publică” sau „persoană cu funcție de demnitate publică” (art. 123 C.pen.) etc.;
- victima infracțiunii, precum cum ar fi noțiunea de „membru de familie” (art. 133¹ C.pen.), noțiunea de „persoana care se bucură de protecție internațională” (art. 122 C.pen.);
- obiectul material al infracțiunii, spre exemplu noțiunea de „valori culturale” (art. 133 C.pen.);
- latura obiectivă a infracțiunii, de pildă „faptă săvârșită în loc public” (art. 131 C.pen.), „daune în proporții mari”, „daune în proporții deosebit de mari”, „daune în proporții considerabile sau daune esențiale” (art. 126 C.pen.) etc.

Unele și aceleași noțiuni de referire prevăzute în Capitolul XIII care pot caracteriza diferite semne ale componențelor de infracțiune. De exemplu, noțiunea de „mijloc de transport” prevăzută la art. 132 C.pen. al R. Moldova poate caracteriza atât obiectul material în cazul infracțiunii de răpire a mijlocului de transport (art. 192¹ C.pen.), cât și mijlocul de comitere a infracțiunii – încălcarea regulilor de securitate a circulație sau de exploatare a mijloacelor de transport de către persoana care conduce mijlocul de transport (art. 264 C.pen.).

Normele prevăzute în Capitolul XIII din Partea generală a C.pen. nu vor fi indicate la încadrarea juridică a infracțiunilor, deoarece ele au un caracter definitoriu sau interpretativ, nefiind destinate descrierii conduitelor infracționale în forma lor tipică sau atipică.

Pentru completarea unor semne ale componenței de infracțiune, dispozițiile de trimitere pot face referire și la norme în Partea specială a C.pen. Poate fi exemplificată infracțiunea prevăzută la art. 269 C.pen. cu următoarea formulare legislativă: „Încălcarea de către pasager, pieton sau alt participant la trafic a

regulilor privind menținerea ordinii și securitatea circulației, dacă aceasta a provocat urmările indicate la art.264” (Cod penal al RM, 2002). Aplicarea textului de lege al art. 269 C.pen. este condiționată de stabilirea urmărilor prejudiciabile descrise art. 264 C.pen. (vătămarea medie sau gravă a integrității corporale sau a sănătății, precum și decesul unei sau a mai multor persoane). Din interpretarea urmărilor prejudiciabile consacrate la art. 264 C.pen. reiese și forma de vinovăție cu care poate fi comisă infracțiunea prevăzută la art. 269 C.pen. și anume, imprudența în modalitatea încrederii exagerate sau a neglijenței.

Dispoziția combinată este dispoziția care cuprinde elementele aparținând diferitor tipuri dispoziții sus-menționate. De exemplu, dispozițiile art.308 alin.(1) și alin.(2) C.pen., la care se prevede răspunderea penală pentru infracțiunea de reținere ilegală, respectiv infracțiunea de arestare ilegală, au un caracter combinat, în sensul că cuprinde elementele aparținând diferitor tipuri dispoziții: descriptivă și de blanchetă.

Sancțiunea normei penale și încadrarea juridică a infracțiunilor.

Este de înțeles că sancțiunea, ca parte componentă a normei penale nu descrie semnele componenței de infracțiune, întrucât această este destinată instituirii pedepsei aplicabile pentru infracțiunea săvârșită.

Ca excepție, sancțiunea poate fi utilizată la încadrarea juridică a infracțiunilor pentru a se constata susceptibilitatea persoanei juridice de a fi subiect al unei infracțiuni descrise în Partea specială a C.pen. Acest lucru derivă din prevederile art.21 alin.(4) C.pen., potrivit căruia: „Persoanele juridice, cu excepția autorităților publice, răspund penal pentru infracțiunile pentru săvârșirea cărora este prevăzută sancțiune pentru persoanele juridice în partea specială din prezentul cod”. Prin urmare, pentru a vedea dacă o persoană juridică este sau nu susceptibilă de fi supusă răspunderii penale pentru o infracțiune, persoana care realizează încadrarea juridică trebuie consulte sancțiunea din articolul din Partea specială a C.pen. Dacă sancțiunea prevede o pedeapsă aplicabilă persoanei juridice, atunci subiect al respectivei infracțiuni poate fi atât o persoană fizică, cât și juridică. În caz contrar, pentru respectiva infracțiune devine pasibilă de răspundere penală doar persoana fizică.

Concluzii. În lumina constatărilor făcute, conchidem că în ipoteza normelor de drept penal, descrisă de către legiuitor în Partea generală a C.pen., sunt stabilite „semnele generale” ale componenței de infracțiune, semne care sunt de largă aplicare, referindu-se deopotrivă la toate infracțiunile incriminate în legea penală. În cadrul normelor din partea generală a C.pen. sunt identificate și așa numitele „semne de extindere a incriminărilor”, prin care legiuitorul descrie formele atipice ale activităților infracționale, semne care la încadrarea juridică a infracțiunilor se raportează la o componență concretă de infracțiune. Prin „semne de extindere a incriminărilor” sunt definite următoarele forme atipice ale activității infracțiunii: pregătirea de infracțiune (art. 26 C.pen.), tentativa de

infracțiune (art. 27 C.pen.) și participația penală sub forma organizării, instigării și complicității la infracțiune (art. 42 alin. (3), (4) și (5) C.pen.). În dispoziția normelor incriminatorii din Partea specială a C.pen., legiuitorul descrie semnele specifice prin care sunt particularizate componentele concrete de infracțiuni, definindu-le fizionomia juridică ce le este aferentă. Încadrarea juridică a infracțiunilor presupune referirea anume la normele incriminatorii, întrucât, pe de o parte, prin dispoziția acestor norme sunt particularizate semnele specifice conduitei criminale, iar, pe de altă parte, sancțiunea întruchipează caracterul prejudiciabil al conduitei criminale prin stabilirea pedepselor ce pot fi aplicate făptuitorului pentru fapta comisă.

Bibliografie:

1. Borodac A., Gherman M. (2006). *Calificarea infracțiunilor*. Tipografia Centrală, Chișinău.
2. Botnaru S., Șavga A. ș.a. (2004). *Drept penal. Partea generală*, Vol-I, Chișinău, CEP USM.
3. Bulai C. (1997) *Manual de drept penal, Partea generală*. București, ALL EDUCAȚIONAL S.A.
4. *Codul penal al Republicii Moldova nr. 985 din 18-04-2002*. Publicat: 14-04-2009 în Monitorul Oficial Nr. 72-74 art. 195. https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=140246&lang=ro.
5. Dongoroz V. (1939). *Drept penal* (Tratat). București, Institutul de Arte Grafice „Titajul”.
6. Oancea I. (1994). *Tratat de drept penal*, București: All, 1994.
7. Дурманов Н.Д. (1967). *Советский уголовный закон*. Москва: МГУ, 1967.
8. Куринов Б.А. (1984). *Научные основы квалификации преступлений*. Москва: МГУ, 1984.